

„Van itt egy lány...”

■ BESZÉLGETÉS SZABÓ MÁRTÁVAL ■

– Karácsonyi ajándékként megkaptad a vidéki színésznőket jutalmazó Domján Edit-díjat, de már korábban, az évad elején nyíregyházából pesti színésznő lettél. Miért jöttél el?

– Egyáltalán nem azért, hogy pesti színésznőként jobban szem előtt legyek. Eleinte nagyon szerettem Nyíregyházát, de aztán egyre inkább úgy éreztem, hogy be vagyok ott zárva. És ha ezt érzi az ember, akkor nincs mese, el kell menni, mert így nem lehet dolgozni, még akkor sem, ha maga a munka örömet okoz. Emlékszem, milyen jó volt feljönni Pestre, ha vendégszerepeltünk, és milyen rossz volt utána visszamenni. Pesten rengeteg helyre el lehet menni, és rengeteg emberrel lehet találkozni, Nyíregyházán viszont nem alakult ki – nem színháziakból álló – baráti köröm. A barátságok szövődéséhez sok idő kell, én pedig a nap nagy részét a színházban töltöttem. Pesten volt magánéletem a színházon kívül is, Nyíregyházán

viszont csak színháziak vettek körül, egymás szájában éltünk. De szakmai oka is volt az elszereződésemnek: sok mindennel, ami az igazgatóváltás után a színházban történt, nem értettem egyet. Általam nagy-szerűnek tartott színészek mellőzésével, például. Ők a nyíregyházi közönségnek nyilván ugyanúgy hiányoztak. És valahogy elveszett az, ami Verebes István idején a munkánkat jellemezte: hogy tétjük volt a dolgoknak, egy-egy alakításnak.

– A társulattól is elvagyódtál?

– Dehogya. Még mindig a „társulatomnak” tekintem, és szerelmetesen szeretem őket. Mind a mai napig elérzékenyülök, ha rájuk gondolok. Mind szakmailag, mind emberileg csodálatos a nyíregyházi társulat.

– És a Bárka?

– Az itteni színészek is rendben vannak. De ez egy kis társulat, kevesen vagyunk – ennyi ember nem húzhat szét. Kevés a szí-

nésznő, és mind nagyon különböző. Nyilván más lenne a helyzet, ha egy nagy társulathoz szerződtem volna. Nagyon örültem, hogy épp a Bárka hívott – ha nagyobb színházhoz kerülök, sokkal nehezebben ment volna a beilleszkedés. Örültem annak is, hogy hárman – Csoma Judit, Gacsó György és én – együtt szerződünk ide Nyíregyházáról; így legalább tudtam, hogy két olyan ember biztosan lesz a társulatban, aki ugyanazt gondolja a színházról, mint én.

– De az első bárkás előadásodban nem velük, hanem egy számodra ismeretlen színésznővel és rendezővel, Spolarics Andreával, illetve Bérczes Lászlóval dolgoztál. Nem nyomasztott a próbák alatt, hogy a készülő Előhívás a bemutatkozásod lesz egy új társulattal, ráadásul Pesten?

– De igen, aminek az lett az eredménye, hogy megkukultam, nem nagyon szóltam hozzá a próbákhoz. Amit kellett, azt meg-

csináltam, sőt, viszonylag bátran próbáltam; nem görcsöltem, nem szégyenlősködtem – viszont ha gondolkodni, hozzászólni kellett, annál inkább... Igaz, ebben az is közrejátszott, hogy nekem a darab sem indította be annyira a fantáziámat, mint nekik. Egy bárónő kiemel a mocskból egy állati lényt, és emberré teszi – úgy éreztem, ezen a darabon nincs mit megfajteni. Bércseséket sem a történet izgatta, de engem az sem érdekel annyira, ami őket a darab kapcsán leginkább foglalkoztatta: az önazonosság kérdése és a szerepen belül-szerepen kívül levés problémája.

vannak a szerep határai, meddig mehetek el, már tudok a szerepben improvizálni és – akár a közönséggel is – játszani. Emilyként ki tudok szólni, Szabó Mártaként eszem ágában sincs. Ha az lenne a feladat, hogy mutassam meg, hogyan viselkedik egy színész, aki már bent van a színpadon, de még nem a szerepét játssza, egészen másképp viselkednék. Még a nézőkre kinézni sem jutna eszembe, nem hogy kommunikálni velük! Van, akinek ez gond nélkül megy, Andrea például remekül csinálja. A bemutatón még én is mondtam a nézőknek, hogy „jó estét!”, amikor bejöt-

történik – persze figyeljek a bárónőre is, de ugyanúgy minden másra is. Hiszen én nem tudom, hogy éppen beszélni tanítanak, csak azt látom, hogy itt ül előttem egy nő, és a legyezőjével hadonászik. Ha valaki a műszakból egyszer csak bejön, és felmegy a világosító fülkébe (ugyanis ez történt), az legalább annyira érdekes. Megosztottam tehát a figyelmemet Andrea és a világosító fiú között. De rá is Emily nézett ki, és nem Szabó Márta...

Az egész előadás alatt alig beszélek. Éppen ezért a cselekvéseimhez nagyon fontos, hogy mit érzek és mit gondolok Emilyként, amikor beszélnek hozzám. Ősszel úgy éreztem, hogy ami tavasszal a próbákon belülről, egy-egy gondolatból vagy érzésből megszületett és rögzítettem, azt már csak a külsőségek, a fizikai cselekvések szintjén tudom visszahozni. Egyszerűen leutánzom, amit addig csináltam, a gondolatok, érzések pedig nincsenek sehol. Májusban lement öt előadás, aztán jött három hónap szünet, és közben mintha pont ezt, a legfontosabb dolgot felejtettem volna el. Nagyon nehezen találtam meg újra szeptemberben.

– Mit csináltál közben?

– Egész nyáron lakást kerestem. Még a barátaimmal sem tudtam találkozni, pedig annyira akartam. Aztán ahogy meglétt a lakásom, rögtön elkezdődtek az évad meg a próbák, és azóta szinte reggeltől estig bent vagyok a színházban. Nincs szabad időm. Szerintem sok barátom nem is tudja, hogy megint Pesten vagyok.

– Nem vagy pesti – hogyhogy mégis „visszavagyódtál” ide, a barátaidhoz?

– Tizennyolc éves koromban kerültem a fővárosba, amikor elvégeztem a gimnáziumot, és feljöttem tovább tanulni. A Képzőre felvételiztem, jelmeztervező szakra, bár sejtettem, hogy nem fognak felvenni. Azt is tudtam, hogy a következő évben nem oda, hanem a Színművészetre jelentkezem majd, csak az érettségi évében úgy éreztem, hogy arra a felvételre biztosan nem tudok felkészülni. A Képzőre persze tényleg nem vettek fel. Aztán véletlenül láttam egy hirdetést az újságban: ápolónőképzőbe lehet jelentkezni. Egyáltalán nem akartam ápolónő lenni, de a hirdetésben az is benne volt, hogy ösztöndíjat adnak – gondoltam, ezzel segíthetek a szüleimnek. És tudtam, hogy közben járhatok színházba, nézhetek előadásokat. Míndszentem, ahol felnőttem, erre nem nyílt lehetőségem, de Hódmezővásárhelyen sem, ahol a gimnáziumot végeztem. Színház csak Szegeden volt, de oda valahogy nem jutottam el. Érettségiig csak kétszer voltam színházban: a *Régi nyár* című darabot láttam a József Attilában, és később a Nemzetiben az *Advent*

Amikor játszom, azt élvezem, ha bent vagyok a szerepben, és nem azt, ha kilépek belőle. Nem is értem, hogy mi a „kívül levés” lényege, hiszen a „civil” improvizáció is csak játék, ugyanúgy eljátszott dolog, mint minden más, akkor is, ha a szerep nincs megírva szó szerint. Az előadás része. „Kötelező” csinálni, amikor bejönnek a nézők.

– Pedig az előadás alatt is többször kiszóltok a nézőknek, bevonjátok őket a játékba...

– Ilyenkor mindig óriási zavarban vagyok. Nekem ez nem megy. Mert én, Szabó Márta nem szólíthatom meg a közönséget. Nem is akarom. De ha a rendező azt mondja, hogy játsszam el azt a színésznőt, aki megszólítja őket, az megy, csak írjuk meg úgy a szerepet. Ha tudom, hogy hol

tek, de közben úgy éreztem, hogy levakarom az arcomat. Most már nem mondom. És szerencsére az előadás vége is változott: nem visszük be a nézőket a színpadra, hogy mutatkozzanak be egymásnak. A néző is kínban volt, de biztos, hogy nálam nem jobban.

– Végül Emilyként sem improvizálsz?

– Ha valami váratlan dolog történne, arra reagálhatnék. Csak erre nem érdemes várni. Az a rész, amikor Emilyként kommunikálok valamelyik nézővel, épp egy ilyen, nem várt eseményre reagáló improvizációból született az egyik próbán. Azt a jelenetet próbáltuk, amikor ülünk egymással szemben a bárónővel, és ő beszélni tanít engem. Az volt a feladatom, hogy figyeljek oda mindenre, ami körülöttem

a *Hargitán*-t. Éppen jelmeztervezőnek készültem, és a rajztanárnőm szólta, hogy megy egy busz az *Advent a Hargitán*-ra – menjek el Pestre, színházba, mert nem ártana, ha előben is látnék végre díszletet és jelmezt. Volt az előadásban egy angyalka a hátán szárnyakkal, a fején kicsi csengettyűvel – imádták a nézők, amikor csegett. Nagyon helyes volt... És két év múlva, amikor stúdiósként játszani kezdtem a Nemzetiben, én lettem az angyalka.

– Ezek szerint nem végeztél el az ápolónőképzőt...

– Az első hónapban a szabadság-hegyi gyermekgyógyintézetben voltunk gyakorlaton, vagyis a tanulás még el sem kezdődött, amikor megtudtam egy mindszei sráctól, aki a Thália Színházban dolgozott kellékesként, hogy jegyszédőket keres a színház. Egyértelmű volt, hogy otthagynom az ápolónőképzőt. Muszáj színházban dolgoznom, hogy közelebb legyek a tűzhöz. Hazamentem Mindszentre, és elmondtam a nagy tervemet az anyukámnak, aki majdnem bedilizett, hogy megint valami újabb ötlettel állok elő; éppen elég volt azt megemészténie, hogy feljövök Budapestre ápolónőnek. Végül áment mondott arra, hogy a Tháliában dolgozzam, de mire visszajöttem, elúszott az állás. Csakhogy addigra vérszemet kaptam, „felmondtam” az iskolában. Egy hónapig nem csináltam semmit; se színház, se ápolónőképző – de akkor már kizárólag színházi munkát kerestem. Öltöztető, díszítő, kellékes... Végül kellékes lettem a József Attilában. Már régen ott dolgoztam, amikor először hallottam azt a szót, hogy „stúdiózás”. Hogy a Nemzeti Színháznak például van stúdiója, és ott lehet tanulni, sőt, talán még színpadra is kerülhetsz. Ha ezt előbb tudom, egyenesen odamegyek, de így legalább volt egy évem felkészülni.

A Nemzetiből két év múlva több társammal együtt átmentem az Arany János Színházba, ahol az első két évben nagyon jól éreztem magam. A harmadikban, amikor az Arany János Színházból Új Színház lett, már kevésbé, mert akkor már öt éve stúdióztam, és mindenki fiatalabb volt nálam. Úgy éreztem magam, mint egy nagy számár, aki még mindig az iskolapadban ül. Lassan majdnem mindenkit felvettek a Főiskolára. Persze én is felvételiztem, ötször, de sosem sikerült. Ha nincs igazgató- és társulatváltás, talán érdemes lett volna az Arany János Színházban maradnom, mert elkezdhettem volna fölfelé araszolgatni a számléltrán, hiszen akkor már kaptunk kisebb-nagyobb szerepeket. Az új helyzetben viszont esélyem sem volt arra, hogy segédszínészként szerződtesse nek. Én pedig úgy éreztem, hogy most már el kell dölnie, hogy lesz-e belőlem színész,

vagy inkább jelentkezem más iskolába. Egy út kínálkozik ilyenkor: le kell menni vidékre. Más megoldás nincs.

– Leszerződöttél Nyíregyházára...

– Előbb még Kecskemétre. Ács János javasolta, hogy oda jelentkezem, mert Bal Józsefék éppen akkor kapták meg a kecskeméti színházat. Ott biztosan jó lesz nekem. Akkoriban egyébként eléggé meg voltam zavarodva, sötétben láttam a jövőmet. Azt hiszem, azt szerettem volna, ha nem nekem kell ajánlkoznom, hanem valaki meglát, és hív. Ez persze nem történt meg. Miért is történt volna, amikor nem jártam

megy oda, és kétségbeestem attól, hogy nyilván nekem is így, ilyen ügyesen kellene mozognom ebben a körben... Mintha fejbe vágtak volna. Teljesen összezavarodtam, zokogva hazamentem, és elhatároztam, hogy bármi mást, csak ezt nem... Gyorsan elkezdtem arab szakra készülni. Beiratkoztam a bölcsészkar felvételi előkészítőre, megtanultam arabul írni és olvasni – persze titokban, nehogy kiröhögjenek.

– Miért pont arab szakra?

– Fogalmam sem volt róla, hogy mit kellene csinálnom, hiszen igazából csak a

főiskolára, és a kutya sem ismert? Végül mégis leszerződtem Kecskemétre. Csakhogy egy héttel később felleptem az Egyetemi Színpadon, *A kis herceg* című előadásban. Teljesen véletlenül csöppentem ebbe a produkcióba: amikor a főszereplő kilépett, engem ajánlott helyette az előadás díszlettervezője, akivel együtt laktunk alberletben. Mondta nekik, hogy van itt egy lány..., ők meg azt mondták, hogy jó..., annak ellenére, hogy nem fiatal lányra, hanem idősebb férfira lett kitalálva az előadás.

A kis herceg egyébként furcsa időszakot zárt le az életemben: nem sokkal korábban egy színházi estén elment a kedvem az egész színházcsinálástól, mert úgy éreztem, pontosan látom, milyen a színházi szakma, ki kivel beszélget, kihez

színház érdekelt. Elnéztem az osztálytársaimat, akik magyar–történelem, földrajz–történelem szakra jelentkeztek, tele ambícióval, aztán mégis tanár lett belőlük. Arab szakkal – gondoltam – biztosan nem lehetek tanár. Persze nem tudtam, hogy mi más lehetnék, mégis ez tűnt a legjobb értelmetlen választásnak. De *A kis herceg* véget vetett bölcsészambícióimnak. Visszakanyarodtam a színházhoz.

A rendező Verebes Istvánt is meghívta az Egyetemi Színpadra előadást nézni, de nem *A kis herceget*, hanem egy másik darabot. Puskás Tamás szólta Verebesnek, hogy nézze meg *A kis herceget* is, mert szerinte nagyon jó. Verebes meg is nézte, és szólta, hogy akar velem beszélni. Mert szeretné, ha ott lennének Nyíregyházán. Tehát meg-

valósult az álmom. Valaki azt mondta: nekem kell ez a lány. Nem tudtam hova lenni a boldogságtól.

– Azonnal szerződtetett?

– Addigra már Nyíregyházán is befejeződtek a szerződtetések, de megígérte, hogy egy év múlva mindenképpen megkeres és szerződtet, addig meg menjek csak Kecskemétre, ahol már úgymint aláírtam a szerződést. Azért elkérte a telefonszámomat, hogy ha bármi közbejönne... Egy hét múlva felhívott: a társulat Galambos Péterrel próbálja az *Utas és holdvilág* című darabot, és ha hajlandó vagyok így, a próbaanyagot kellős közepén átvenni az egyik szerepet, le tud szerződtetni. Kecskeméttel meg majd ő elintézi.

– Nem rémített meg a feladat?

– Attól rémültem meg, hogy mit várnak tőlem. Hiszen egyáltalán nem éreztem magam kész színésznőnek, még tanulni akartam. Azt vártam, hogy a rendezőm ne csak rendezzen, hanem tanítson és vezegessen... Nem ez történt; egyből mély vízbe dobtak. Csakhogy én sokkal bátortalanabb voltam az ottani stúdiósoknál. Ők akkor már jó ideje ott voltak, ismerték a társulatot, és ha az én szerepeim közül bármelyiket megkapták volna, örültek volna a fantasztikus lehetőségnek. Én semmi ilyesmit nem éreztem, én be voltam tojva. Márpedig kezdettől fogva nagy szerepeket kaptam. De nem azzal foglalkoztam, hogy ez kiugrási lehetőség, hanem azzal, hogy valami olyat várnak tőlem, amit még sohasem csináltam, és amit egyáltalán nem biztos, hogy teljesíteni tudok.

Az volt a legrosszabb, hogy egészen pontosan tudtam, mit várnak tőlem, mert egy ottani stúdiós fiú, akit még az Arany János Színházból ismertem, elmondta, hogyan harangozott be Verebes. Azzal ment le Nyíregyházára, hogy látott egy fantasztikus lányt, és mindenki felkötheti a gatyáját, ha majd ez a lány idejön. Ha ezt nem tudom, lehet, hogy semmi gond: egy kicsit gátlásos vagyok, de – gondoltam – ha majd beilleszkedek, jobban megy minden. De így... Egyáltalán nem azt csináltam, amit vártak tőlem. Éppen mert meg akartam felelni, egyáltalán nem tudtam megfelelni a nagy várakozásnak. Rettegtem attól, hogy rosszat csinállok, mert ha rosszat csinállok, nyilván mindenki egyből elkönyvel rossznak. Úgyhogy egyszerűen nem voltam hajlandó rosszat csinálni, inkább nem csináltam semmit. Stúdiós koromban is így kezdtem minden egyes új tanárral: kértek tőlem valamit, én meg azt mondtam, hogy nem tudom. Biztosan annak köszönhető a kisebbségi érzésem, hogy nem végeztem főiskolát, ami bizonyítaná, hogy valakik valahol

tehetségesnek tartottak, hiszen felvettek, sőt, diplomát is adtak. Ezután könnyű bátornak lenni.

– *Hogy sikerült az Utas és holdvilág?*

– Úgy, hogy amikor a premier után odajött hozzám az első ember, és kiejtette a száján azt a szót, hogy „gratulálok”, nem bírtam tovább, eltörött a mécses, berohantam az öltözőbe, és csak zokogtam, zokogtam... Bejött Csoma Judit: „Te mit csinálsz? Sírsz? Miért?” Mintha nem tudná, mitől vagyok mélységesen kiborulva. „Azért, Judit – feleltem –, mert elviselhetetlenül rossz vagyok ebben az előadásban.” „Mi?? Te? Hát akkor nézz meg engem!” – mondta, és elkezdte saját magát kifigurázni. Hogy az a kínos, amit ő csinál. Ő, aki ott brilirozott a színpadon! Volt ehhez lelke és humora. Nagyon jólesett, hiszen másképp is viselkedhetett volna. Elsorolhatta volna a hibáimat... Hát lett volna mit mondania... Például az egyik jelenetünkben ki kellett volna borulnom, mert lelépett a férjem – de nekem ez egyáltalán nem ment. Én, aki sokkal inkább ösztönös, mint „agyalós” színésznő vagyok, és általában nem okoz gondot, ha érzelmeket kell kimutatnom, abban a jelenetben mintha valami páncélban lettem volna. Akárhogy erőlködtem, semmi. Olyan gyöngye voltam, mint egy molylepke – és ott állt mellettem egy profi színésznő, aki annyival jobb volt nálam abban a kicsi szerepében is, hogy az örület. Ettől aztán még jobban ledöngölődtem. Ráadásul – gondolom – ő is kíváncsi volt, hogy mit csinál majd a lány, akit Verebes hozott. Hát... semmit.

Egyébként Judittól tanultam meg próbálni. Mindig is csodáltam, ahogy ezerféle ötlettel áll elő, ezerféle dolgot kipróbál. Én sohasem tudtam, hogy merre kellene elindulnom, és amikor azt hittem egy jelenetről, hogy már réges-rég rendben van, ő még mondott valamit, ami nem jó benne. És akkor vettük újra. Ezerféleképpen. Ez nagyon ösztönzően hatott rám. Persze ki voltam borulva, amikor „rugdosott”; szenvedtem, de azt a szenvedést semmiért sem adnám. Kénytelen voltam gondolkozni és megmozdulni a színpadon, mert valaki folyamatosan azt várta, hogy csináljak már végre valamit. Hogy ne legyek ennyire bátortalan.

– *Mikor kezdte jó lenni?*

– A *Nórában*, Lindéné szerepében még mindig elég halovány voltam, talán az *Ismerősökben* kezdtem oldódni; ez volt az első előadás, amelyikben a kollégáimnak már tetszettem. Aztán jött a *Sirály* – már akkor szóba került, hogy esetleg én játszom Nyinát, amikor először találkoztunk Verebessel. Nagyon vártam, hogy velem dolgozzam, hiszen ő volt az, aki látott bennem valamit, úgyhogy – gondoltam – ha más nem is, ő biztosan tudja majd, hogyan lehet kihozni belőlem a maximumot. Aztán ott sem úgy alakultak a dolgok, ahogy vártam. Megint képtelen voltam kinyitni a számat és mondani valamit. Csak végrehajtottam, amit Verebes kért. Nagyon erős elképzelése volt a darabról, ellentétben velem, akinek semmilyen elképzelésem nem volt róla. Nemrég visszaneztem az előadást; csak úgy bűzlik az alakításom az instrukcióteljesítés-szagtól. Megcsináltam mindent, de nem tudott a sajátommá válni a szerep. Milyen jó lenne, ha most dolgoznánk együtt – ma már talán nem lennének gátlásaim vele szemben.

Szász Jánossal volt egy munkánk két évvel ezelőtt Gyulán, a *Marat*, amikor úgy éreztem, hogy mint valami tetves, nagy csomagot, végleg sikerült leraknom a vállamról a gátlásosságot és szegénylősködést. Jánossal azelőtt mindig úgy dolgoztunk, hogy a próbákról ki volt zárva a külvilág, csak a szereplők és a munkatársak lehettek ott. Még a főpróbában sem engedte meg, hogy fotózzanak. A *Marat* alatt viszont bárki beülhetett próbát nézni, és annyira örültem, hogy ez engem egyáltalán nem zavar. Hogy ezek szerint annyira jó munkakapcsolatban vagyok ezzel a rendezővel, annyira értjük egymást, hogy ilyen helyzetben is úgy tudok dolgozni, mintha magunk között volnánk. Gátlástalanul merek bármit csinálni, mert ő az egyetlen, akinek a véleménye számít. Ettől fogva senki és semmi nem tudott izgatni. Csak aztán sajnos kiderült, hogy amikor új rendező jön, mindig visszatér a bátortalanságom, nem merem vállalni saját magamat. Ha megkérdőjelezem a saját gondolataimat, sem a darabhoz, sem a szerepemhez nem tudok hozzászólni. Szegény rendező nem tehet semmiről, mert én gátolom saját magamat. Jött például Máté Gábor, aki a *viszontlátás trilógiáját* rendezte – nála is görcsöltem attól, hogy meg kell szólalnom a színpadon, és egyáltalán nem voltam elégedett magammal, pedig nagyon szerettem vele dolgozni. Szerintem akkor leszek majd jó, ha minden rendezővel dolgoztam már.

– *Olyan rendező nem is volt, akinek már az első munkában is megnyíltál?*

– De. Szász János. A *vágy villamosában* rögtön elkezdtem gondolkozni, vitatkozni, hozzátenni a magam részét.

– *Ez Szász érdeme?*

– Persze, az övé is, de leginkább annak a furcsa helyzetnek köszönhető, amelyben az első közös próbánk zajlott. Már próbálták a *vágy villamosát*, Gábor Kati próbálta Stellát, de terhes volt, és tudtam, hogy amikor elmegy szülni, én veszem majd át a szerepét. Egy délelőtt Kati rosszul lett, és kiderült, hogy nem tud eljönni az esti próbára. Kérdezték,

hogy én eljőnék-e; mondtam, hogy persze, csak előbb be kell mennem Verebeshez szerződnie. Azt gondoltam, hogy a szerződésnek öt perc alatt vége lesz, de ennél jóval hosszabbra nyúlt, mert én közben teljesen kiborultam. Arról beszélünk, hogy hogyan dolgozom, és hogy érzem magam Nyíregyházán. Verebesnek teljesen igaza volt mindenben, hiszen nem produkáltam szakmailag semmit. Én meg elmondtam neki, hogy egyáltalán nem találom a helyemet Nyíregyházán, nem bírom megszokni, hogy el vagyok szakítva a barátaimtól, és semmi sem történik velem. Lekerültem egy csendes kisvárosba, ahol a kollégáim iszonyú rendesek, mindenki segít, senki sem bánt, de én mégsem tudom azt nyújtani, amit kellene. Leblokkoltam. István erre azt javasolta, hogy menjek fel többször Pestre – ő is ezt csinálja: felmegy, jól felhúzza magát, visszajön... De már felmondtam a pesti albérletemet. Teljesen reménytelennek láttam a helyzetet. Két évig nem sírtam emiatt, de most kitört belőlem az eltelt időszak összes fájdalma. Átvándorogtam az igazgatói szobából valamelyik WC-be zokogni. Éppen jöttem kifelé véresre sírt szemmel, amikor össze-találkoztam Csoma Judittal, aki csak annyit kérdezett, hogy „akkor mehetünk próbálni?”. Mondtam: persze. Akkora világfájdalmat éreztem abban a pillanatban, hogy minden mindegy volt. És valahogy ettől teljesen ellazultam. Nem tudott érdekelni, hogy rossz vagyok, arra sem gondoltam, hogy meg kellene felelnem Szász Jánosnak, csak azt éreztem, hogy ami velem történik, az borzasztó, de ezt most végigcsinálom – mint valami mártír, aki próbál, miközben az élete romokban hever... És nagyon jól ment az a próba.

– *Előtte nem is láttál próbát?*

– Dehogynem, sőt, kintről többször közbe is szóltam, vagyis életemben először – legalábbis Nyíregyházán először – megszólaltam. Igaz, minden mondatot úgy kezdtem, hogy „lehet, hogy ez hülyeség, de...”, viszont egy idő után láttam, hogy senki sem harapja le a fejemet a gondolataim miatt. Persze ha Szász azt mondja az első hozzászólásomra, hogy hülyeség, biztos, hogy soha többé nem merek megszólalni. Kati aztán próbált még egy darabig, de végül úgy döntöttek Jánossal, hogy az állapota miatt mégsem csinálja Stellát.

– *Te pedig rögtön megkaptad érte a legjobb női mellékszereplő díját a Szegedi Színházi Találkozón. Még ez sem hozta meg az önbizalmadat?*

– Amikor átadták a díjat, az olyan volt nekem, mintha felolvasták volna a nevet azok között, akiket felvettek a Főiskolára. Emlékszem, egy szegedi kerthelyiségben boroztunk éjszakánként. A haza-

utazásunk előtti hajnalon már a szállodában voltam, amikor telefonált Szász János, hogy ne menjünk sehova, mert díjat kap az előadás és benne én is. Már világosodott, de elindultam a többiekhez a kocsmába, hogy elújságoljam nekik a hírt – úgy éreztem, muszáj megosztanom velük az örömeimet. Ők meg csak ültek, és vigyorogtak, mintha a világ legtermészetesebb dolgát jelentettem volna be. Akkor hazamentem, megint zokogtam egy nagyot – szinte fel sem bírtam fogni, hogy mi történt.

– *A következő évben is te kaptad ugyanezt a díjat a Ványa bácsi Szonyjáért.*

– Akkor arra gondoltam, hogy az lenne a legjobb, ha soha többé nem mennék semmilyen fesztiválra, és soha többé nem osztogatnának díjakat, mert ha én nem kapok, az biztosan rosszul fog esni. Vagyis azt a hülye érzést hozta ki belőlem az újabb díj, hogy innentől fogva mindig a legjobbnak kell lennem. És ezt nagyon nem szerettem. Bosszankodtam is, hogy minek kellett megint megkapnom a díjat, hiszen ennek nem lehet köze ahhoz, amiért én a színházat csinálom... Nincs is, csak díjat kapni annyira jó.

– *Másodszorra is meglepett?*

– Engem már az is meglepett, amikor a bemutató után sorban megdicsérték. Mindenkinek csak azt hajtogattam, hogy ez a szerep még nincs kész – úgy néztek rám, mint egy idiótára. Pedig tényleg így éreztem. Hogy szeretném tovább próbálni, mert még nem jó, még nem csináltam meg. János azt mondta, hogy nem tudja, hol járok, hiszen az összes szereplő közül én készültem el leghamarabb a szereppel. Egy idő után aztán hajlottam rá, hogy elhiggyem: talán mégis rendben van ez a Szonya, ha mindenki azt mondja...

– *Ugyanúgy dolgoztatok Százzsal, mint A vágy villamosában?*

– Itt a próbaidőszak elején körülbelül másfél hétig csak ültünk az asztalnál, és olvastuk, elemeztük a darabot. Mindnyájan gondolkodtunk mindenki más jelenetein és szerepén is, és amikor elkezdődtek a rendezőpróbák, már mindenki tudta, hogy milyen is az a szereplő, akit játszik. Én legalábbis tudtam, hogy milyen Szonya, mi boldogítja, hogyan gondolkozik a világról, mik a vágyai, mit szeretne az élettől, mit gondol Ványáról, Jelenáról, Asztrovról... Az elemzőpróbák után nagyjából az is körvonalazódott, hogy milyen előadást akarunk. Tudtuk, hogy miről fog szólni; hogyan fog szólni a reményről és a reménytelenségről...

Antal Csaba az első próbára behozott Csehov életéről szóló könyveket meg néhány fotót, és olyan nagy kedvet kaptam az olvasáshoz, hogy csak úgy faltam ezeket az életrajzokat. Elolvastam *A Manót* is, és összehasonlítottam a *Ványa bácsival* – előtte nem is tudtam, hogy a *Ványa bácsit* *A Manóból* írta Csehov, és azért írta át *A Manót*, mert túlságosan optimistának találta, ő pedig közben megtapasztalta, hogy az élet nem ilyen: sokkal durvább, és egyáltalán nem ennyire reményteli. A *Ványa* vége valóban nagyon szomorú. Ott marad két ember, Ványa és Szonya, miután Jelena és a papa elment, és hatalmas úr marad utánuk a házban. Mint amikor a szüleim elküldtek a nyári szünetre a nagymamámhoz, néha ők is lejöttek egy-két napra látogatóba, és aztán elmentek. Becsukódott a nagykapu, visszamentem a nagymamám házába, és azt olyan, de olyan üresnek találtam... Az előbb még itt volt az apukám meg a gyönyörű anyukám, aki megpuszlitgatott, most meg ott maradtunk kettesben a nagymamával. Minden sokkal szomorúbb lett, de aztán jött a másnap, és az élet ment tovább. Csakhogy a *Ványa* végén épp a legszomorúbb ponton van elvágva a történet. Az egyedül maradás pillanatában, és ezt elviselhetetlennek érezzük.

– *Hatottak rád ezek a szomorú szerepek?*

– Egy időben kiborított, hogy csak szerencsétlen sorsú nőket játszom. Ráadásul a *Kréta*körben a vidám szerepeim helyett át kellett vennem Pregitzer Fruzsínától Fruzsé szerepét, sőt, egy új

A portrékat Schiller Kata készítette

előadásban még egy szerencsétlen nőt osztottak rám, pedig annyira boldogtalan voltam magam is, hogy úgy éreztem, ennyi szerencsétlenséget egyszerűen nem bírok elviselni. Stúdiós körben játszottam utoljára vidámabb szerepeket, pedig imádtam bohóckodni, ripacskodni, de valahogy sem Verebes, sem Szász nem erről az oldalról ismert meg. Vigjátéki szerepet eszükbe sem jutott rám osztani, márpedig nagyon nyomasztó tud lenni, ha egy színész nő kizárólag olyan nőket játszhat, akik az életnek csak a rossz oldalát tapasztalják meg. Nagyon vártam, hogy a másik arcomat is megmutathassam. Nem azért, hogy bebizonyítsam, ezt is tudom, csak azt reméltem, ha majd illet is, olyat is játszom, jobban fogom érezni magam.

– *Igy lett?*

– Szerencsére jöttek a vidámabb szerepek, például Varvara *A mandátumban*. És az alatt a próbaidőszak alatt valóban jól éreztem magam, főleg azért, mert nagyon egymásra voltunk hangolódva. Mindenki. Én a Mohácsival való munkák elején mindig azt gondoltam, hogy biztosan nem tudok majd az egészhez hozzátenni semmit. Eleinte nem tudtuk, hogy ki melyik jelenetben lesz benne, melyik szerepet vagy szerepeket játssza majd; a próbák alatt formálódtak a darabok is, gyakorlatilag közösen írtuk át őket. Rengeteget adtunk hozzá a szerepünkhöz és a jelenetekhez,

de a szöveghez is, a kellékeket is mi találtuk ki. Én egy ideig nem szóltam bele semmibe – így volt ez a *Kréta* és *A mandátum* próbáin is: az első két héten semmi sem jutott az eszembe, aztán egyszer csak „beindult az agyam”...

– És *A vézmadárban*, a *Bárkán*?

– Ez a munka sok szempontból más volt. *A vézmadár* nem „átíródott” a próbákon, hanem valóban ott született meg. Ha kész darabból indulunk ki – még akkor is, ha azt A-tól Z-ig átírjuk –, tudjuk, hogy milyen az a szereplő, akit játszunk, és hogy pontosan miről szól a darab, a jelenetek. Kész darab nélkül sokkal nehezebb. És nekem most még nagyobb szükségem lett volna arra, hogy beszéljünk a jelenetekről, de mindenki elrohant a próbák után. Nagyon hiányoztak a beszélgetések. Emlékszem, milyen jó volt, amikor az utolsó decemberi, azaz a második előadás után először maradtunk egy kicsit együtt, és én csak hajtogattam, hogy szerintem még ezt lehetne, azt lehetne... Annyira örültem, hogy végre együtt vagyunk, és beszélgetünk, hogy hirtelen rájuk zúdítottam mindent, ami eszembe jutott – úgy látszik, be akartam pótolni három hónapnyi kukaságomat. Kár, hogy a többi este nem volt ilyen. De persze nem mondhatom azt egyik kollégámnak sem, hogy ugyan, ülj már le, beszéljünk, hátha eszembe jut valami. Van, aki messze lakik, a másíknak gyerekei vannak, a harmadíknak más munkája van... csak én így nem találok semmi élvezetet a színházban.

– Nem gondold, hogy ez Pesten mindig így lesz?

– Úgy látszik, a hosszú beszélgetésekről le kell szoknom. De ha ez így folytatódik, hamarosan nem fog érdekelni az egész... Mert én azt élvezem a színházban, hogy együtt vagyunk, együtt gondolkodunk, közösen csinálunk valamit. Van egy közös ügyünk, ami egy időre fontosabbá tud válni mindennél. Ha nem így van, ha nem beszélünk egymással, ha nem figyelünk egymásra, az egészsnek semmi értelme. Nekem mindig nagy elvárásaim voltak a színházzal szemben; már gyerekkoromban is valami „ideális” dolognak képzeltem. Először tanítónő akartam lenni, de aztán hetedikes koromban rádöbentem, hogy milyen is lenne az az élet. Rájöttem, hogy amit én szépnek, jónak, idillikusnak gondoltam, az egyáltalán nem olyan. Belegondoltam, mit is jelent hazajárni a munkából egy álmos kisvárosban, és felnevelni a gyerekeket – és hirtelen nagyon szürkének láttam az egészet. Reggel tanítók, aztán bevásárolók, hazamegyek, megfőzök – és közben elmúlik az élet. Éreztem, hogy ha tanítónőnek mennék, valami olyanba lépnék, ami elszürkít. Engem az foglalkoztat, hogy mindig valami többet és újat csináljak. Valamit, amihez közöm van, ami belülről jön. Erre találtam ki magamnak a színészetet. Mert a színészet folyamatos tanulás, és úgy éreztem, hogy mindaz, ami bennem tombol, színésznőként majd kijöhet, „kirobbanhat” belőlem... Azt is gondoltam, hogy engem nem a hírnév érdekel majd, hanem vidéken leszek színésznő, ahol a kutya sem ismer – felmegyek a színpadra, és az ki fog elégiteni, mert mindig új és újabb dolgokat próbálhatok ki, tanulhatok meg. És egyedül is teljes életet élhetek, hiszen a költészet meg az irodalom velem lesz... Közben persze kiderült, hogy nem vagyok ilyen. Mert egyáltalán nem zavar, hogy színésznőnek lenni nem azt jelenti, hogy a költészetben élni. Megdöbentem, amikor először mentem be a József Attilába, és azt hallottam, hogy a színészek csúnyán beszélnek. Ez nem lehet – gondoltam magamban –, hiszen ez egy színész... Vagy a színészek ilyen „hétköznapi” emberek volnának? És a díszlet hátulról ennyire ronda?! De ezt is, azt is elfogadtam.

Egészen gimnazista koromig színész akartam lenni, de hirtelen szétestem darabjaimra, nem tudtam, hogy ki vagyok; csak az foglalkoztatott, hogy mi az élet értelme, milyen szörnyű dolog élni, és vajon az osztálytársaim miért nem tudják ezt? Majdnem öngyilkos lettem, mert nem nézett rám egy fiú sem. Ott akartam hagyni a gimnáziumot, hogy átmenjek a szentesi drámatago-

zatra, ahová az általános iskola után nem mertem jelentkezni, mert már akkor is beszari alak voltam, és attól féltem, hogy kiderül: nem vagyok tehetséges. Világfájdalmas, mély depresszióban szenvedtem. Aztán jött az első nagy szerelem, ami még jobban szétilálta az agyamat. Akkor már végképp nem tudtam, hogy mit akarok, és attól kezdve három éven át minden akartam lenni: kozmetikus, tornatanár, művészettörténész, biológus, kémikus... Az osztályfőnökünk félénként megkérdezte, hogy ki hova adja le a jelentkezési lapját, és egyetlen ember volt az osztályban, aki minden félévben mást mondott: én. Mert az akartam lenni, ami-ben a legjobb lehetek. Aztán egyszer csak megint tudtam, hogy színész akarok lenni – ugyanezzel indítottam elsőben is. Akkor elmentem egy vers- és prózamondó versenyre, ahová egy dráma-részletet vittem, de még csak meg sem említettek az eredményhirdetéskor. Ez megint mélyen lesújtott, és rögtön elkönyveltem magam rossznak, tehetségtelennek. Inkább elkezdtem rajzolni, aztán negyedikben visszajött a színház.

Nem igazolódott be az a fantasztikus elképzelésem a színészetéről, hogy mint munka, mint hivatás tökéletesen kielégítene engem. Nem. Ezért aztán vidéken lenni sem annyira jó. Bár az, hogy nekem valójában mi a jó, igazából most fog kiderülni. Egyelőre elég nagy csapásnak tűnik, hogy Pesten vagyok, bármennyire is vágytam ide. Nagyon el vagyok itt anyátlanodva. Pesten éltem hat évig, de hat év távollét után nem könnyű visszajönni. Rengeteget változott a város is, a színház is, a barátaim is. Nagyon vágytam hozzájuk vissza, mégis alig tudunk találkozni, elsősorban az én munkáim miatt, de egy kicsit ők is elfelejtettek. Azért jöttem el Nyíregyházáról, hogy ne csak a munkámban éljek, de velem most semmi sem történik. A régi pesti években, stúdiós koromban sokkal izgalmasabbnak, pezsgőbbnek éreztem az életet, mert valami *előtt* álltam. Most meg itt vagyok a nagybetűs Életben, felnőttem, és nem vesz körül a nyíregyházi „burok” sem.

Stúdiós koromban biztos voltam benne, hogy nincs jobb annál, mint színpadon lenni. Ha felmentem a színpadra, túl tudtam magam tenni bármilyen problémán, a játék helyrebillentett mindent. Sok színészt ma is ez életet: „nem baj, ha nincs rendben a magánéletem, hiszen ott a színpad”, de nagyon örülök annak, hogy ezt már nem így gondolom, hogy mind a kettő fontos számomra. Legyen jó a színházban, de ki is tudjak lépni belőle. Ezért vágyom arra, hogy rendben legyen a magánéletem, és megtaláljam a harmóniát, akkor is, ha egyedül vagyok.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: TÖRÖK TAMARA

Szeretnénk Önt is olvasóink táborában üdvözölni, egy viszonylag szűk, ám rangos szellemi kör tagjai között. Szerzőink, akikkel a lap olvasása révén megismerkedhet, a kortárs irodalom, publicisztika és grafika élvonalbeli képviselői.

Pénteken keresse az újságárusoknál, vagy fizessen elő az ÉS-re!

Előfizetési díj egy évre: 7894 Ft, fél évre: 4200 Ft, negyedévre: 2240 Ft

Megrendelem az ÉS-t.....pld.ban.....időtartamra.
Kérem, küldjenek részemre előfizetési csekket.

Név:.....

Cím:.....

.....

A megrendelő szelvényt kitöltve küldje vissza címünkre:
1089 Budapest, Rezső tér 15. Tel.: 303-9211, Fax: 303-9241